

Silvia Monrós Stojaković
Jugoslovensko udruženje latinoamerikanista
Srbija

OSNIVANJE SVIH NAS

*Povodom pedesetogodišnjice Grupe za španski jezik i književnost
Filološkog fakulteta Univerziteta u Beogradu,
koju je osnovala LA SENJORA PARA SIEMPRE*

U to vreme smo tek počinjali da slušamo album *Abraxas* Karlosa Santane.

U to neko vreme.

Black Magic Woman; Samba pa' ti. I sve ostale numere sa tog mitskog albuma koji će se kasnije unedogled vrteti i prilikom poletanja ili sletanja aviona ili/i liftova po zgradama čiji su stanari ustupili deo zajedničkog krova za svetleću reklamu.

Oye cómo va mi ritmo...

A mi na predavanjima, tada, u to neko vreme, mi na fakultetu razigrani kao radoznali mladunci. Kao kučići srećni. Pa i mimo lifta.

Tek, u to vreme je stasavao i Vrli novi svet, tj. FEST, a svi smo čitali Hakslija i sedeli na podu u bioskopu „Kozara“, nasred beogradskog Bezistana, *specifically* Evropa, da bismo odgledali *Gole u sedlu*.

I BITEF nam je tih dana bio pravo sedlo.

U to neko vreme.

Tada je na Filološkom fakultetu Univerziteta u Beogradu osnovana i Grupa za španski jezik i književnost, kako se onda zvala, te 1971. godine.

Šefovica novoosnovane katedre nas je, odmah nekako nemilosrdo i dakako bespogovorno, uvela u prve pisane spomenike na arapskom, a na tlu Španije. Kasnije nam je šefovica čitav jedan semestar predavala o Servantesu. Kad sam već u porodilištu napokon uzela da čitam *Don Kihota* na španskom (*Biblioteca Austral*; najsitnija moguća slova) vilice umalo da razvalim od smejanja uprkos uslovima, kako bolnice, tako i mog

porođaja: dete tri puta obmotano pupčanikom oko vrata; tzv. bela asfikcija; displazija kukova, itd.

Drugo dete mi je samo jedanput bilo zadavljeno pupčanom vrpcom, ali još jače, čvršće, ili već.

Sad su mi oba deteta živa i zdrava, ali više nema šefovice. Koju smo u tim našim studentskim danima prozvali „La Senjora“. Da ne kažem štogod gore, kao npr. „LA BRUJA“: bili smo i sami deca.

Mi, dakle, u to vreme uživamo čak i u obaveznoj lektiri na toj katedri. *Selentina* i tako to. Jesam ja pre toga na tom istom Odseku za romanistiku diplomirala na Grupi za francuski jezik i književnost, naravno sa desetakom zahvaljujući zovu „novog romana“. Ali čim je španska katedra u to neko vreme pokrenuta, ja sam se oduševila i sirotim glavnim junakom iz romana *Lazarillo de Tormes* koji svom gazdi kaže: „Gospodaru, nemoj da vi neko kaže kako nema šta da hasamo, stavi ti blago nama čačkaljic među zube kad izađete u šetnju, neka svi crknu od zavisti kako se dostojanstveno držimo, kao da smo čak nešto i stavili kljun“. Taj roman je odonda valjano preveden i na srpski, ako se grdno ne varam.

Svejedno, u to vreme uživamo u svakom novom iskustvu koje nam, svako na svoj način, i dalje proširuje vidike.

Ali Senjoru smo već zvali i Vešticom.

Njeno ime je inače Ljiljana Pavlović Samurović.

U to neko naše vreme ona se još potpisivala tako što je između dva prezimena stavljala povlaku, crticu, ili takav neki grafički razmak. Tako sam se sve doskora i sama potpisivala. Sve dok mi jedan urednik nije lepo objasnio kako je čak i Ksenija Maricki Gađanski, vrhunski stručnjak za helensku kulturu, napokon sa sebe zbacila sve te crtice i druge toge i prihvatila tekući pravopis, bez povlake.

Pravopis je inače veoma važan u svim jezicima, kao i semafor na ulici. Reč semafor upravo dolazi iz starogrčkog. Etimološki: nosač znaka.

Znakovi već spadaju u neka dodatna polja mojih introvertnih strasti. U poglede. U osmehe. U njihovo tumačenje. U njihovo temeljno ispitivanje; u konačno prepuštanje njima. U semiologiju, da skratim. Putevi su sazđani od znakova pored. Uvek i pre svega. Recimo Iva Andrića.

Tek, tako putujući znakovima, sada pratim i ko koga kada i zašto lajkuje ili ne lajkuje.

To je govor novih tehnologija, a jednako večitih jezika osećanja, da ne kažemo treptaja. Ili pak vibracija. U džepu.

Kako bilo, u to pominjano vreme našeg, i ovako i onako, da kažemo, bezbrižnog žuborenja, naša je Ljiljana nepogrešivo zaobilazila svoje studente ako ih kojim slučajem sretne na ulici, a pogotovo u kakvoj robnoj kući. U širokom lukom bi ih zaobišla iako ti je pre toga govorila i o Bekerovim lastavicama. Iako joj je suprug Sveta Samurović – premda pravnik – isto bio sve, samo ne dva plus dva četiri: Sveta je bio jedan od prvotimaca slikarskog proboja Mediale.

Jedno njegovo ulje vizantijski mističnih proplamsaja morala sam negde devedestih da prodam na Kalenićevoj pijaci, najboljoj na svetu, za vezu zeleni za supicu.

A tada – i tada – kod nas kući je i dalje redovno dolazila izvorna prvostveštenica Mediale, tog beogradskog pokreta koji je, za promenu, nastao i pre likovnog Pariza. Olja Ivanjicki nam je svako veče dolazila, ili bismo zajedno zašli u noć svakojakih svemira, doduše, posle tih mojih studentskih dana.

Ne, neću da izvlačim napomene na dnu stranice. Neću da navodim naslove svojih strasti ili nekih, pak, autorskih knjiga: *Ogledalo ljubavi*. Neka svako nađe sopstvenu stazu među zvezdama.

Ili, što bi rekao Húlio Kortasar – argentinski ali i svetski prvak u preskakivanju granica, od kućice do kućice i drugih bitnih *Školica*, neka makar pogodi Nebo, možda već i na nekom musavom pločniku na kojem su i danas iscrtane kućice one dečje igre, onih nekadašnjih školica i sada, sred mobilnih igrica u mestu.

Ni pre mobilnih nisam ja nešto skakutala. Sada, međutim, nalazim za shodno nešto i da kažem. Nešto da kažem o svim tim kućicama svog života, kao i o katedri na kojoj sam takođe diplomirala, ali na kojoj zvanično nisam mogla dalje, jer Kortasarova deveta kućica još nije ucrtana u nastavni program.

I tako sve do Ksenije Vraneš, devojačko Vulović.

No, sa Ljiljanom više nisam imala bilo kakve veze, davno pre mnogo toga. Ujutro ja bih tih devedestih godina bila domaćica; uveče treba mudro da zborim, recimo, o bihejviorizmu, ako i diponov zlatni upaljač od kornjačevine uspem za nekakvu zelen da zamenim kako bih ipak skuvala nekakvu supicu. A sutradan treba da besedim i o Borhesu i o Marquesu, ili o Lenjinu, Staljinu i azuLJlinu.

Tako su se u ono vreme za duhovite sagovornike izdavali oni koji su nešto načuli o drugim stranama sveta, uostalom, kao i oni koji su se i kasnije znalački pitali – a koliko li je autora, recimo, *Evrope i ideje nacije*, ili *O ljubavi*. Da li Ortega. Ili i Gaset.

Da ponovim: uprkos akademskoj zajednici, ne bih da izvlačim napomene na dnu stranice.

To bi tek veoma usporilo tok mojih ionako usporenih misli.

Jeste da ja sporo govorim. I da zapravo prebrzo mislim. Ali ja ionako previše uživam u svakom, što usporenijem trenu. Kad uopšte ne mislim. To bih baš volela, dodirni mi kolena.

Vraćajući se ipak na našu, blago rečeno, krutu Samurovičku, reći ću još i to da me je na nekom prijemu već pominjanom suprugu predstavila kao svoju najbolju studentkinju. I jeste me ona pozvala da zajedno s njom u Kulturnom centru Beograda govorim o tadašnjem Nobelovcu Visentu Aleksandru. Možda ponajpre Aleksandru, kako se to prezime izgovara u Sevilji, gde se, premda nepravilno kao i u čitavoj Andaluziji, jedino i govori španski, pošto se u ostatku Španije govori kastiljanski, katalonski, galicijski ili, po hotelima, *englañol*.

Ali su me u vezi sa tim španskim književnikom pozvali i iz Doma omladine, sa terminom koji je kalendarski prethodio večeri na kojoj je La Senjora trebalo da ima prvenstvo u nastupu, iako je nikad niko nije čuo na španskom.

Tada me je pozvala u svoj kabinet i rekla kako je veoma razočarana u mene i kako nećemo moći dalje da sarađujemo.

Za to vreme sam ja svejedno gajila dečicu i kao prava domaćica prevodila Hulija Kortasara, autora dakle prevratničkog a kamernog romana *Školice*, a potom i Masedonija Fernandesa, autora za koga su drugi književnici rekli da je celokupna argentinska književnost u njemu. U toj ludačkoj, u toj ludičkoj posvećenosti pisanju. „Ne plači za mnom, Srbijo“.

Uprkos svemu, nešto sam i sama pisala, iako smo u nekom podužem trenu bili pod sankcijama. Potom pod humanitarnim bombama. Zatim pod sopstvenim političarima.

Nikad kraja stradanju još od Prvog svetskog rata.

Sada, srećom, više nema „Milosrdnih anđela“, barem kod nas; sada se ipak dele stipendije i razmenjuju studenti, i u Beogradu, i u Novom Sadu, i u Kragujevcu. Srećom, nema do daljnog da i kad prodaš pominjani diponov zlatni upaljač od kornjačevine, opet nemaš dovoljno novca da Havijeru Marijasu, recimo, njegovu knjigu pošalješ preporučenom poštom u svom prevodu na srpski.

Prevodim i na španski, *of course*.

A pišem u boji i dok sanjam, da ponovim ukoliko nisam već rekla.

I sanjam dok slikam zvukovima.

Sa La Senjorom, međutim, poznatom, dakle, i kao Veštica, više nisam imala nikakve veze. Profesori sa francuske katedre nemalo su se iznenadili kad se nisam

prijavila na konkurs za mesto asistenta na španskoj katedri, iako sam bila, što bi se danas reklo, ne samo njen najbolji student, nego, pre svega, diplomirani student prve promocije, tj. generacije sa te novoosnovane katedre. *Oye como va...* Mene, svejedno, ni onda više nije moglo da iznenadi što je taj konkurs raspisan najsitnijim slovima, iako tada – kako već rekoh, valjda – još nisam nosila naočare.

Nastavila sam da sanjam zgrade od vode.

I da putujem dalje po svetu, od sebe do sebe, a naročito do tebe i tebe, *sí*.

I da: sećam se da sam se jedne godine vratila iz Argentine u majici Manua Đinobilija kako bi me u vreme tog Svetskog prvenstva u košarci carinici brže puštali kroz raznolike granice, samo da na vreme stignem na sastanak Jugoslovenskog udruženja latinoamerikanista, koje je pre toga – ili, tačnije, deset godina od trajnog prelaska autora „Alefa“ u Vavilonsku biblioteku – još ranije, sred tada odbačenog Beograda, od njega napravilo stecište borhesovaca iz celog sveta, drugim rečima svojevrsna tačka Alef ukupnih metafizika na koju je došla i Marija Kodama, Borhesova udovica. To je bilo godine 1996, kad je predsednik našeg Udruženja bio Filip Matić, koji je kao naš ambasador u Argentini više vremena provodio sa svojim iseljenicima nego po protokolarnim prijemima, i koji je od Borhesa u buenosajreskoj Ulici Majpu dobio obećanje da će i sam doći ovamo ukoliko bude u mogućnosti.

Unakrsni vremeplovi.

Na tom sastanku Udruženja, na koji sam stigla bez prethodnog presvlačenja, pravo sa aerodroma, izglasana sam za predsednicu. Više smo se družili dok je sve skupa bilo pretežno neizvodljivo, nego kasnije, kad se ispostavilo da svako ima preča posla. Kad se ispostavilo da samo ja dolazim na sastanke, lepo sam podnela ostavku. Sva srećica, Udruženje još uvek postoji iako je u međuvremenu *Aula Cervantes* postala Institut Servantes, sa tri programa dnevno i kudikamo zamašnjim budžetom uprkos njegovom nedavnom kresanju, pri čemu smo mi bili i ostali takoreći beskućnici, ili kako bi se to trendi reklo, potpuno & skroz neprofitabilni, ko nam je kriv.

Godine 1996, kad je, znači, i Borhesova udovica Marija Kodama došla u Beograd pod sankcijama na Međunarodni simpozijum o obnovitelju kratke priče, o majstoru paradoksa, vrludanja među kosmogonijama i čarobnjaku savremene književnosti, i to zahvaljujući tadašnjem predsedniku Udruženja Fići Matiću, nas nekoliko domaćih učesnika takvog skupa, ali i njihovi organizatori, otišli smo u zakazanom terminu u zbornicu kod La Senjore, da je najprotokolarnije pozovemo na učešće. Na učešće na takav višestruki podvig.

Ona, koja nam je dotle govorila kako treba da dočekamo Kodamu (a dočekana je sa prekrasnim cvećem u apartmanu ondašnjeg „Metropola“, sa sve jednom mojom

drugaricom koja će joj reći šta joj piše na dlanovima, a šta u socu kafe, kako je ona poželela) rekla je tada da neće moći da se odazove jer priprema proslavu povodom dvadesetpetogodišnjice katedre španskog jezika pod A.

Ali ni te proslave nije bilo. Jednima je rekla da je zauzeta ovamo. Drugima, onamo.

La Profesora bi nas i dalje zaobilazila sve redom da se kojim slučajem sretnemo, iako nam je inače držala najpodsticajnja predavanja.

Svejedno smo zamislili, na nekom drugom sastanku Udruženja latinoamerikanista, da nam Silvija Iskijerdo Todorović predstavi svoje kapitalno delo, *Latinska Amerika i savremeni svet*, u Kulturnom centru Beograda. A zamislili smo bili da na tom predavanju učestvuje i La Senjora, kod koje je za vreme mog studiranja moja imenjakinja bila, rekosmo, lektorka.

Kasnije se ispostavilo da imenjakinja i ja letujemo u istom zalivu, sada bokokotorskom inostranstvu.

Te večeri, međutim, Silvija iz Perua nije se pojavila u KCB-u.

Gospođa je dodatno uskočila umesto nje, iznoseći svoje, ali i njeno izlaganje. Tačnije, svojom pričom je znalački propratila slike sa video-bima kojim su delovi knjige te večeri i na taj način predstavljeni.

Ali niko od nas nije i dalje znao šta se to sa Silvijom desilo, zašto nije došla.

Nekoliko dana kasnije Gospođa me zove telefonom i kaže mi kako je te večeri u KCB-u Silvijinom suprugu pre toga pozlilo kod kuće. Kako se tada ona prisetila sopstvene muke dok joj je Sveta odlazio. I kako će se ona meni javljati svako veče, štaviše, iza ponoći, kad se ona bude čula sa Silvijom, samo da tu Silviju ne uznemirimo svi redom, u najboljoj nameri.

Ispostavilo se nakon neke neizvesne večnosti da se Silvijin muž oporavlja, ali i da me La Senjora svejedno zove iz večeri u veče.

A da tek ja ne mogu čudom da se načudim.

Javlja mi se ona.

Redovno.

Pričamo *absoluta y totalmente*.

Pozvala me je La Senjora čak u svoj kabinet. Ne u zbornicu, nego u kabinet, u svoj kabinet. U zgradi na Studentskom trgu, u nevelikoj prostoriji optočenoj Svetinim suzdržanim prostranstvima od tihe ali sveobasjavajuće svetlosti.

Pokazala mi je tada sopstvene radove.

I pokazala mi je tada i moje radove. Moju priču. Moju putanju.

Ispostavilo se, dakle, da je sve znala o tekućim servantistima u svetu, a svakako i o Don Kihotu, ali i o meni. Uostalom, kao i o svakom svom studentu. Onoga koga će da zaobiđe u širokom luku, rekosmo isto tako. Kao što je mene dotle zaobilazila. Ne samo na ulici.

A onda, sa tri dana zakašnjenja – jer mi je tada u gostima bila devojčica koju sam odvela na Kalemegan i prošetala je Adom – u novinama pročitam čitulju.

Ljiljana Pavlović Samurović (1935 – 2006).

Moram priznati da me je pogodila svest o takvom odlasku. Priznati moram da sam se istinski zapitala – a ko će sada da prati to što uopšte radim. Ko se kome raduje i kad to nikako ne pokazuje.

Kome ću, na primer, ja, posle milion godina ili još toliko eona, kome ću moći da se pohvalim da sam možda i samostalno poletela, da sam, iako preprečena na početku, možda krilima zamahnula i dalje; kome, posle svega, da ipak kažem hvala.

U priči „Jedan žuti cvet“ Huliya Kortasara pripovedač se pita za koga će taj cvet da cveta.

Na tom nekom tragu iznutra sam osetila da nema ko dalje da me na taj način prati; za koga ću da dalje da cvetam...

Odjednom shvatiš da žutog cveta nema...

Nema takve profesorke za koju će se ispostaviti da je, uprkos progutanoj metli, sve nas, svoje studente, i te kako sistematski pratila. Da li je „sistematski“ prava reč? Pratila nas je na svoj način, i te kako, a protivno svim našim predstavama o njoj.

Hvala, Ljiljo, što si na taj svoj način tako držala do svih nas.

Treba li posle Don Kihota – koji je svet prilagođavao sebi – ili posle Sanča Panse, koji se svetu prilagođavao, ali i svom gazdi govorio: „Gospodaru, ne morate baš da razbijate glavu o stenu samo zato što u viteškim romanima piše da se zbog ljubavi golemo pati“; treba li nakon tog urnebesnog a tako potresnog poglavlja (ili obratno); treba li dodatno da istaknem kako je La Senjora, uz pomoć profesora Radeta Konstaninovića i još nekih povoljnih konstelacija (sazvežđa, što bi opet rekao Kortasar); treba li uopšte da se podsetimo

da je španska katedra Filološkog fakulteta Univerziteta u Beogradu osnovana pre pola veka, ili tačnije: da ju je osnovala profesorke koja, na svu svoju strogoću, nikad nije nametala sopstveni zaključak, nego nas je jednako upućivala na tzv. direktnu i indirektnu literaturu. Samurovićka. Naša Veštica, u prevodu, *hasta siempre y para siempre*, La Senjora.

